

Könyvszemle

SZÖLLŐSI-NAGY ANDRÁS: *AZ ELŐREJELZÉS NEHÉZ DOLOG, KÜLÖNÖSEN, HA A JÖVŐRE VONATKOZIK*

Szöllősi-Nagy András (SzNA) lebilincselő életrajzi írása igazi csemege mind a vízzel foglalkozó szakemberek, mind a 20. század hazai és nemzetközi tudománypolitikája iránt érdeklődők számára. Minden eszközzel kutatni a jövő eseményeit, és készen lenni a jelen fordulatainak fogadására. Ez a szerző egyik legfontosabb üzenete.

SzNA egész szakmai élete és munkássága a vízgazdálkodás, az előrejelzés és a matematikai modellek körül forgott. Ehhez nagyszerű körülményeket, iskolákat, majd munkahelyeket, és alig megszámlálható, kiváló példaképeket, mentorokat és munkatársakat, majd tanítványokat kapott.

Gyermekkorában, a rákosligeti családi körben az édesapjával átélt emlékek elevenen élnek a felnőtté vált fiúban. A víz felé véglegesen sógora, Zsuffa István, a Budapesti Műszaki Egyetem hidrológiaprofesszora fordította András figyelmét. A Kvassay Jenő Híd- és Vízműépítő Szakközépiskolában érettségizett 1967-ben, majd tanulmányait a Budapesti Műszaki Egyetemen folytatta. 1972-ben szerzett diplomát. Harmadéves mérnökhallgatóként kezdett „beépülni” a Vízgazdálkodási Tanszékbe. V. Nagy Imre, a hidrológia tantárgy előadója érdeklődött a fiatalok iránt, szóba állt a hallgatókkal, így került András Kontur István tanársegéd csoportjába, akinek az irányítása alatt elindult a kutatói pályán. Az egyetemi gyakorlatok során ismerkedett össze, majd kötött életre szóló barátságot ifj. Bogárdi Jánossal, és hallgatta azoknak a külföldi kutatóknak a szemináriumait, akiket V. Nagy Imre hívott Budapestre. Innen indult együttműködése és ugyancsak életre szóló barátsága az ír James Dooge-éval. „Huszonvalahány évvel később tudtam meg, hogy Jim Dooge volt a védőangyalom. Titokban.”

Az egyetemi csodás évek – *anni mirabiles* – után a nagyon vágyott VITUKI-ban (Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet) kapott állást. Főnökei – Stelczer Károly – „Az ő vezetésével lett a VITUKI-ból nemzetközi szinten jegyzett kutatóhely” – és Kienitz Gábor. „Gábor vezetett be a nemzetközi hidrológiába és ismerttetett meg a kor kiemelkedő tudósaival, akiktől rengeteget tanultam és sok tekintetben szakmai példaképnek is tekintettem” – ők egyengették útját a már sok tapasztalatot gyűjtött, tehetséges fiatal kutatónak.

A hidegháború tudományos következményeinek csökkentése céljából amerikai és szovjet összefogással 1972-ben létrehozott *Nemzetközi Alkalmazott Rendszerelemzési Intézet* (IIASA, Jásza) igazgatója, Howard Raiffa 1974-ben a VITUKI vezetőivel tárgyalt SzNA tolmácsolásával. Ezek után Raiffa személyes meghívására a tolmács, szinte postafordultával, már Laxenburgban, az Intézet központjában folytathatta kutatásait. A lengyel Zdzisław Kaczmarek, a kanadai–amerikai hidrológus, Eric F. Wood, a magyar származású francia amerikai Lucien Duckstein, a japán *Takeucsi Kuniyosi* (Kuniyoshi Takeuchi), a lengyel Janusz Kindler – csak néhány nemzetközileg elismert hidrológus szaktekinthely, akikkel a 33-34 éves kutató a két év alatt sikeresen együtt dolgozott.

1974-től újra a VITUKI-ban folytatta a munkát, egyre magasabb beosztásban, egyre nagyobb és jelentősebb kutatócsoporttal. Az Intézetben Stelczer Károly vezetésével UNESCO Nemzetközi Hidrológiai Továbbképző Tanfolyamot indítottak nagyrészt afrikai hallgatóknak. Egy nap a román Sorin Dumitrescu, az UNESCO, az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete Víz tudományi Osztály vezetője tett látogatást Budapesten. SzNA előadásának meghallgatása után a kettejük között kialakult szakmai kapcsolat indította el az előadót az UNESCO felé. Ebben mellette állt a Magyar UNESCO Bizottság, a magyar kormány, a Magyar Tudományos Akadémia. „Az is csak húsz év után tudtam meg, hogy a legerősebb támogatóm az UNESCO-n belül Sorin Dumitrescu volt” – olvashatjuk az önéletrajzban.

1989-ben kezdődött a negyedik álmom, az UNESCO-ban eltöltött huszonöt év. A munkát – az akkor már kiterjedt, hálózatot képező személyes és szakmai kapcsolataira is építve – a palesztin származású Adnan Badran főigazgató-helyettes (ADG), korábbi jordániai mezőgazdasági miniszter irányításával kezdte. A Vízügyi Tudományok Osztályának igazgatója és a Nemzetközi Hidrológiai Program (IHP) vezetője lett.

Vezetői misszióinak korai szakaszában voltak szomorú alkalmak is. Elnökölt az akkor már felbomlóban lévő szocialista országok IHP Nemzeti Bizottságainak utolsó ülésén Lengyelországban. „Három nap letargia. Az ott levő hivatalosok érezték, hogy valaminek vége, de nem tudták, mi következik.”

Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság Természettudományi Szakbizottságának 2018. október 10-én tartott alakuló ülésén SzNA javasolta a Magyar Nemzeti IHP-bizottság felállítását. Ez még most sem lenne késő! „Egy dolgot azonban nem szabad elfelejtenünk: a vízgazdálkodás elsősorban nem műszaki kérdés, hanem társadalmi. Ha pedig társadalmi, akkor politikai, sőt: etikai.” UNESCO-beli tevékenységének ez a gondolat volt a szilárd alapja.

1999. november 12-én Macuura Kóicsirót (Koichiro Matsuura) választották az UNESCO kilencedik főigazgatójának. Humoros körülmények között, a budapesti Japán Nagykövetség fogadásán ismerkedtek össze, majd hamarosan Hágában, a II. Víz Világforum fogadásán ő mutatta be a frissen választott főigazgatót

Mihail Gorbacsov orosz elnöknek, Willem Alexander holland trónörökösnek, Mahmud Abu-Zeid egyiptomi miniszternek, a Víz Világtanács (WWC) elnökének, „és még egy-két professzionális NGO-elnöknek. Csupa nagyfiú.” „András, egész jó hálózata van”, búcsúzott a főigazgató e parádés fogadás végén. Sem Macuurát megelőzően, sem őt követően nem volt az UNESCO vízzel foglalkozó programja olyan hatékony és sikeres, mint az évezred első tíz évében. Akkoriban alakult ki egy három lábon álló, egymással szoros kapcsolatban lévő entitás, az *UNESCO's water programmes*, az UNESCO vízprogramjai: az 1975 óta folyamatosan működő nemzetközi Hidrológiai Program (IHP), a World Water Assessment Program (WWAP) és az UNESCO-IHE (Institute for Water Education).

A ma is működő WWAP, a Vízértékelési Világprogram kigondolása és működtetése SzNA *chef-d'œuvre*-je, remekműve. A hosszú évek munkájával, néha finom ármánykodással és a politika finomságait kihasználva megalakult program az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) szakosított szervezeteit fogta össze az UNESCO vezetésével, hogy közösen készüljenek fel a víz sokoldalú megjelenésének és szerepének – bolygónk jövője szempontjából – kiszámítható és kiszámíthatatlan változásaira a 21. században.

Kitartó szakmai és politikai tanácskozások és sokszor csatározások eredményeként a Delft University of Technology (Delfti Műszaki Egyetem) UNESCO I. kategóriájú intézmény lett: Institute for Water Education (UNESCO-IHE). SzNA UNESCO-hoz kapcsolódó munkásságának utolsó öt évében az intézmény rektoraként oktatta a víztudományokra és hidrológiai előrejelzések boszorkánykonyhájának kifürkészésére a harmadik világ tehetséges hallgatóit. 2014-ben tartotta rektori búcsúbeszédét, amely egyúttal az UNESCO-tól történő búcsúzás is volt.

Utóirat: A 2023. április 22-én a Balatonfüreden megnyílt Modern Műtárban Szöllősi-Nagy András hidrológus professzor és Nemes Judit festőművész képzőművészeti és fotográfiai gyűjteménye kapott helyet. A házaspár gyűjteménye harminc év után került haza Párizsból.

(Szöllősi-Nagy András: *Az előrejelzés nehéz dolog, különösen, ha a jövőre vonatkozik*. Budapest: Typotex Kiadó, 2023, 408 o.)

Réthelyi Miklós

az MTA doktora, egyetemi tanár, az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság elnöke